

SIEDEM WIEKÓW MIASTA DOBRODZIENIA I DZIAŁALNOŚCI SAMORZĄDU

Rada Miejska Dobrodzienia przyjęła 21 grudnia 2023 roku uchwałę w sprawie ustanowienia „2024. Rokiem Dobrodzienia” na obszarze gminy Dobrodzień, w związku z uroczystymi gminnymi obchodami 650. rocznicy lokacji Dobrodzienia na prawie magdeburskim przez księcia Władysława II Opolczyka w 1374 roku i 640. rocznicy nadania miastu dodatkowych przywilejów przez tegoż księcia 21 sierpnia 1384 roku oraz z powodu obchodów kilku innych ważnych historycznych dat: 1040. rocznicy pobytu w dobrodzieńskiej osadzie biskupa Wojciecha (984), 380. rocznicy wybudowania w drewnie kościoła pw. św. Walentego (1644), 170. rocznicy wybudowania po wielkim pożarze nowego kościoła pw. św. Marii Magdaleny (1854), 140. rocznicy założenia straży pożarnej w Dobrodzieniu (1884), 130. rocznicy otwarcia szpitala pn. „Fundacja Królowej Caroli / Königin Carola Stiftung” (1894).

◆◆◆◆

Miejscowość Dobrzen lub Dobrocin (niem. Dobrozin) prawdopodobnie była miastem już w 1279 roku (więc liczyłoby teraz 745 lat), ustanowionym przez księcia opolskiego Bolka I na prawie polskim, bez przywileju władcy, bez rady miejskiej, na zasadach mniej korzystnych od prawa niemieckiego. Jednakże nie zostały jeszcze odkryte dokumenty, jednoznacznie potwierdzające tę lokację.

Za istnieniem miasta Dobrzena vel Dobrocina w 1279 roku przemawiają inne fakty. Na podstawie „Regesten zur schlesischen Geschichte” [1] wiemy, że 11 grudnia 1279 roku rycerz Heinrich de Melma, jako wójt Dobrzena otrzymał od księcia wolny od podatku i danin łan roli (16,8 ha) oraz młyn i karczmę, a poddani winni byli uiszczać na rzecz książęcego dworu daninę w miodzie, wynoszącą 120 garnców (ok. 635 kg). Ponadto Dobrodin w latach 1295–1305 posiadał swą Ligotę, czyli wieś służebną wobec miasta o nazwie Elgotha Nmognemi. W „Księdze Uposażeń Biskupstwa Wrocławskiego / Liber Fundationis Episcopatus Vratislaviensis” (1295–1305) oprócz Ligoty Dobrodzieńskiej pojawiły się nazwy okolicznych wiosek: Sandowitz (Rzędowice), Bsenicza (Bzinica), Swost (Zwóz) i Głowacz (Głowczyce). W 1311 roku w Dobrodzieniu istniała już parafia św. Marii Magdaleny, której proboszczem



był Berthold. W „Codex diplomaticus Silesiae” [2] jest wymieniany jako proboszcz 22 listopada 1311 roku (*Berthold Pfarrer v. Dobrodzen*) i 25 marca 1312 (*Herr Bertold herzog. Kaplan und Pfarrer v. Dobrozen*), który w obecności księcia opolskiego Bolesława I potwierdza książęce dokumenty wraz z innymi dostojnikami.

Jest wielce prawdopodobne, że książę Władysław II Opolczyk – by dogodniej dotrzeć do swych nowych posiadłości (Wieluń, Bolesławiec, Krzepice, Olsztyn, Bobolice) – między Opolem i Lublińcem założył nowe miasto na prawie niemieckim. Ponieważ wówczas istniało niewiele osad albo folwarków, wędrowcom wynurzającym się z lesnego mroku ukazywała się polana ozdobiona domostwami, niczym „dzieło dobrodzieja”. Dobrosin, Dobroden lub Dobrodzeń oznacza zatem „posiadłość Dobrodzieja”, bo tak się mianowicie nazywał pierwotny założyciel (...) cały teren lubliniecki miał jeszcze niewielu mieszkańców i nieliczne miejscowości. Przerwanie tego pustkowia przez Dobrodzeń było więc koniecznością i prawdziwym dobrodziejstwem [3].

Przyjęto za pewnik, że Dobrodzeń (Dobroden) uzyskał prawa miejskie z rąk księcia opolskiego Władysława II Opolczyka w 1374 roku. Wprowadzenie w osadach prawa niemieckiego nazywano lokacją. Miasta były lokowane często obok dawnych grodów. Z czasem gród stawał się jego częścią. Książę ustanawiał zasadzcę i spisywał z nim umowę. Zasadzca zostawał wójtem i przystępował do osadzania kolonistów na podstawie nowego prawa. Zasadzca wywodził się przeważnie spośród rycerstwa. Nadanie praw miejskich zawsze przyczyniało się do rozwoju gospodarczego miejscowości.



Książę Władysław II Opolczyk w Dobrodzieniu

Źródło: Kadr filmowy z saloniku historycznego dobrodziejskiej Dobroteki

Rozwiązania ustrojowe miasta w obrębie księstwa były wzorowane na zachodnich. Dobrodzienianie przyjęli „prawo magdeburskie”, czyli wzorzec prawny z Magdeburga nad Łabą. W XIII wieku na Śląsk licznie przybywali kupcy i rzemieślnicy niemieccy. Reguły prawne miast osadników dostosowywano do realiów i warunków lokalnych.

Miasto lokowane na prawie niemieckim miało wytyczony rynek i siatkę ulic. Jego obywatele byli zwolnieni z wielu obciążeń wobec właściciela dóbr i otrzymywali własny samorząd. Każde miasto posiadało potrójne zwierzchnictwo: księcia, wójta jako sędziego wraz z wybranymi spośród mieszczan ławnikami oraz radnych. Rada miejska była organem stanowiącym, zarządzała finansami miasta i kierowała jego polityką zewnętrzną.

Funkcję przewodniczącego rady pełnił burmistrz, który zwykle pochodził z wyboru. W średniowieczu rady miejskie zostały zdominowane przez patrycjat, czyli najbogatszych kupców, bankierów i zamożnych rzemieślników i uzupełniały się w drodze kooptacji.

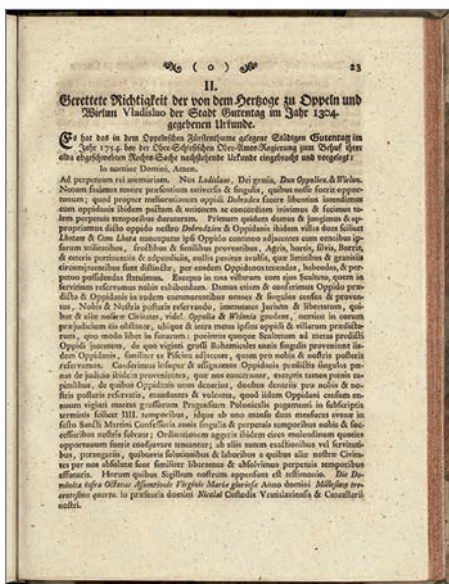
Miasta otrzymywały mianowicie przy ich założeniu pewną ilość włók roli, prędeży czy później również las, łąki, stawy rybne, a czasami też wioski i osady. Mieszkańcy miasta byli przez pewien czas zwolnieni od podatków. Później płacili księciu czynsz gruntowy albo od pojedynczych łąnów albo w całości, dziesięcinę od pojedynczych łąnów albo też całą sumę od miejskiej roli. Książę otrzymywał ponadto część opłat sądowych, od oprocentowania bankowego, od ceł i dochodów od młynów. Ponadto pobierał opłaty na bicie pieniędzy, na straż zamkową, za wyszynk i od sprzedaży soli. Ponadto utrzymywał też własne grunty, które stanowiły jego dobra skarbowe [4].

Akt nadania praw miejskich dla Dobrodzienia z roku 1374 nie zachował się. Pożary, które kilkakrotnie nawiedzały miasto, zniszczyły magistracką dokumentację. 21 sierpnia 1384 roku książę Władysław II Opolczyk nadał miastu Dobroden dodatkowe przywileje. Oryginalny dokument również zaginął, zachowały się jedynie jego kopie. Jeden z odpisów „Przywileju” został włączony w 1650 roku do „Czeskiej Księgi Przywilejów” [„Märkersches Privilegienbuch”]. Późniejszy tekst znalazł się w niemieckim zbiorze – w „Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte” [Przyczynkach dyplomatycznych] Johanna Ehrenfrieda Böhme’a z 1771 roku. Obydwie księgi zawierają identyczny tekst przywileju, niestety z błędem w zapisie daty nadania przywi-

leju, dlatego akty w opinii sądów nie były wiarygodnym dokumentem.

Mimo to, zachowana kopia dokumentu stanowi dla dobrodzienian dużą wartość. Mogą docenić hojność księcia względem ówczesnych mieszczan. Nikt z późniejszych właścicieli Dobrodzienia nie postąpił podobnie. Po śmierci ostatniego z Piastów opolskich często prowadzono wobec miasta rabunkową gospodarkę i niesprzyjającą rozwojowi politykę. Władysław II Opolczyk natomiast zwolnił mieszczan z większości opłat, danin i robót pańszczyźnianych oraz podarował miastu dwie pobliskie wioski Ligoty (z których jedna nadal istnieje) wraz ze wszystkimi ich bogactwami i dochodami, jak głosił wieczysty akt:

W imię Pana, Amen. Na wieczną rzecz pamiątkę. My Władysław, Bogu dzięki, Książę Opolski i Wieluński.



Tekst przywileju w „Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte” J. E. Böhme’a, 1771

Źródło: Śląska Biblioteka Cyfrowa

Znanym czynimy porządek w obecności wszystkich i poszczególnych, którym znać to byłoby rzeczą stosowną; ponieważ domagaliśmy się chętniej, żeby naprawę miasta Dobroden uczynić, zawarliśmy przymierze z mieszkańcami miasteczka, układ i zgodę i uczyniliśmy je utrwalone po wsze czasy. Po pierwsze dajemy, i łączymy, i przybliżamy i oddajemy na własność wymienionemu naszemu Miastu Dobrodzien dwie posiadłości wiejskie, a w szczególności Ligotę i Z Ligoty nazwane, graniczące z samym Miastem ze wszystkimi ich bogactwami, dochodami i podobnymi daninami pieniężnymi, polami, ogrodami, lasami, borami i pozostałymi dobrami i dodatkami, niczego dokładnie nie pominąwszy, to co granicami i kamieniami granicznymi zostało wyodrębnione; postanowiliśmy, aby przez tych samych mieszkańców Miasteczka było zatrzymane, posiadane i na wieki utrzymane. Ponadto w jednej z posiadłości wiejskich z jej Wójtem, którego w służbie zatrzymujemy. Dajemy bowiem i zawieramy Miastu wyżej wymienionemu i Mieszkańcom w tym samym wymienionym wszystkie i poszczególne czynsze, podatki, Nam i Naszym potomkom z zastrzeżeniem, ciesząc się, że są niezmiennie prawa i wolności jak inne nasze duże Miasta: Opole i Wieluń, ponieważ nikt nie sprzeciwia się tym opiniom z góry powziętym, gdzie i w granicach tego samego miasta i posiadłości wiejskich wyżej wymienianych, w jaki sposób odpowiada na przyszłość: umieszczamy także Wójta w granicach wymienianego Miasteczka, z którego dwadzieścia groszy Czeskich w poszczególnych latach są pożyteczne tymże samym Mieszczanom miasteczka podobnie ze Stawu Rybnego przyległego, który zatrzymujemy sobie i naszym potomkom. Razem zawieramy i podpisujemy wyżej wymienionym

Mieszczanom z miasteczka poszczególne kary pochodzące z sądu, które podlegają kompetencji sądu, wyjąwszy jednak karę śmierci, Mieszczanom jeden denar, dwa denary zastrzegłszy dla nas i naszych potomnych, przysądżający i zgadzający się, ponieważ ci sami Mieszczanie z miasteczka coroczną daninę dwudziestu jednostek groszy Polskich zapłaty w przepisanych terminach mianowicie w IIII. czasach, od jednej włóki dwie miary daniny w owsie w święto świętego Marcina Spowiednika w poszczególnych latach i na wieczne czasy nam i naszym potomkom umarzają; Darrowiznę ochronnego wału miejskiego obok młyna są zobowiązani wspierać ilekroć byłby potrzebny, od innych zaś danin lub zależności, obowiązków dostarczenia podwody, jakimkolwiek zapłatom i pracom, od których inne nasze Miasta zostały uwolnione podobnie uwalniamy i wyzwalamy w przyszłych czasach. Tym wszystkim rzeczom nasza Pieczęć przywieszona jest świadectwem. W Dniu Pańskim przed Oktawą Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Roku pańskiego Tysiąc trzysta czwartego w obecności pana Mikołaja Stróża grodu Wrocławia i Kanclerza naszego [5].

Z tego okresu pochodzi herb Dobrodzienia, który ma charakter złożony. Pół orła złotego w błękitnym polu poboczni-



Herb Dobrodzienia

Wizerunek z klasycznego herbarza Otto Huppa z 1896 r. oraz współczesny – przyjęty w 2002 roku

Ilustracje ze zbiorów autora

cy lewej nawiązuje do heraldyki opolskiej linii Piastów śląskich, a w czerwonym polu poboczniczy prawej znajduje się połowa róży heraldycznej (tzw. Rosa Mistica) o płatkach srebrnych z zielonymi wypustkami.

Zarówno magistrat jak i urząd wójtowski były w posiadaniu pieczęci, które różniły się jedynie napisami. Najstarszy zachowany tłok pieczętny Dobrodzienia pochodzi z połowy XVII wieku. Godło stanowi pół róży i pół orła z legendą: SIGIL(LUM). CIVIT(ATIS). DOBRODEN. Średnica matrycy liczy 25 mm. Matryca znajduje się w Gabinecie Sfragistycznym Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

Do naszych czasów przetrwał również jeden odcisk pieczęci herbowej w laku z napisem w otoku „Senatus Populusque Dobrodiensis”, na kopercie z roku 1842. Ekspонат znajduje się w Muzeum Regionalnym w Dobrodzieniu.

Ilustracje ze zbiorów autora



Tak żyli wolni mieszkańcy pod pieczętowaną opieką swego władcy, także i później w skromnym dobrobycie, niezmaczenie przez całe lata. Ale czas jednak pokazał, że aby gospodarczo rozkwitnąć, rozrosnąć się, brakowało miastu niemal wszystkich możliwości rozwojowych. Ani nie leżało na głównej trasie handlowej, ani nad spławną rzeką, ani nie ulokował się tutaj żaden klasztor. Tylko wolno rosła liczba mieszkańców w większości uprawiających ziemię. Handel i rzemiosło nie odgrywały znacznej roli, gdyż z powodu słabego zaludnienia okolic brakowało silnego za-

plecza nabywców. Bez wysokich murów, szerokich wałów, masywnych bram zwieńczonych wysokimi wieżami, miasto było bezbronne wobec napadów rabunkowych, a w nadchodzących w następnym stuleciu wojnach splądrowane płaciło wrogim oddziałom [6].

Książę Władysław II (+1401) nie miał męskiego potomka. Wszelkie uprawnienia do ziemi, miast i grodów w regionie olesko-lublinieckim otrzymał książę Bernard. Zarządcą dobrodzieńskiego dworu i prawdopodobnie burmistrzem miasta z jego nadania został rycerz o imieniu Hannus von Dobrodzen. Otrzymał na dziedziczną własność dwór Jeżowa [Jezowa] z przynależnościami. Rycerz Hans zginął podczas wojny z Husytami, w której brały udział wojska księcia Bernarda. Nie jest znane imię kolejnego zarządcy książęcego dworu w Dobrodzeniu. Nie zachował się też opis budowli folwarcznych.

Zasadniczy zwrot w dziejach Dobrodzienia nastąpił, kiedy książę Bernard za wierną służbę obdarował Dobrodzieniem 18 kwietnia 1452 roku starostę wielkostrzeleckiego Heinricha von Croskau vel Henryka Kranczkowskiego, uzależniając zarazem dotychczas wolne miasteczko od swojego nowego pana. Dobrodzień stał się posiadłością rycerską, miastem zależnym. Mieszczanom odebrano wsie Ligoty i narzucono obowiązki pańszczyźniane. Nowy właściciel wznosił zamek, w formie budowli drewniano-ziemnej, która nie miała charakteru militarnego. Po kilku latach ród wymarł. Nazwa budowli „zamek” [„Schloß”] przetrwała do XX wieku, choć swoim wyglądem nie nawiązywała do okresu średniowiecza i przypominała rezydencję. Około 1452 roku część Dobrodzienia nabył

Heinrich Kalinowski i dał początek linii Kalinowskich, zwanych Dobrodzińskimi. Pod koniec XV wieku w Dobrodzieniu dobrze rozwinęło się rzemiosło, istniało tu już siedem cechów branzowych.

W latach 1528–1585 właścicielami dobrodzieńskich dóbr rycerskich byli przedstawiciele rodu Posadowskich. Johann I Posadowski w 1528 roku kupił miasto i stworzył dobrodzieńską linię Posadowskich. Krótko przed śmiercią (†1551) przekazał swoją część Dobrodzienia bratu, który zobowiązał się otoczyć opieką jego nieletnich synów, właścicieli miasta na zamku Dobrodzień (Dobrydzyń) – Wenzla i Johanna II Posadowskiego. Z chwilą przejęcia przez nich majątku, mieszkańcy Dobrodzienia i Ligoty odmówili odrabiania pańszczyzny, powołując się na przywilej z 1384 roku. Do zawarcia umowy między dworem a gminą w 1555 roku doprowadziła królowa Izabela węgierska. Komisja przychyliła się do tego punktu widzenia i 11 lipca 1555 roku zawarła następującą ugodę, na którą miasteczko dobrowolnie przystało, tym bardziej, że za uciążliwą robotę otrzymało inne udogodnienia. Zgodziło się mianowicie: „w czasie letniego i zimowego zasiewu orać rolę folwarczną 25 pługami. Każdy właściciel domu ma iść w żniwa

jeden dzień kosić, a jeżeli dwór nakaże, ma iść 20 kosiarzy i jeżeli mają tylko jeden dzień do koszenia, to przez resztę czasu ma tych 20 osób wykonywać tego dnia inne konieczne prace, kosić albo grabić. Dwór ma tych robotników zamawiać dwa dni wcześniej i ci mają stawić się w folwarku o wschodzie słońca i pracować do jego zachodu. W porze obiadowej konie i woły mogą dwie godziny odpoczywać i paść się w folwarku, jednak bez szkody w zbożu. Burmistrz i wójt mają się troszczyć o to, żeby ludzie szli wspólnie do pracy. W zamian za dobrowolne przyjęcie tych czynności dwór zezwala im oraz ich potomkom na użytkowanie dobrodzieńskich lasów, leżących na gruntach dobrodzieńskich, na wypas wszelkiego bydła, oraz karmienie świń żołędziami, bez jakiegokolwiek zapłaty. Dwór obiecuje gminie nie obarczać mieszkańców żadną większą robotą, lecz chronić jako poddanych”[7].

Pierwszą udokumentowaną oznaką działalności dobrodzieńskiego magistratu jest dokument wystawiony 25 stycznia 1561 roku, dotyczący założenia młyna, o treści: *my, burmistrz i rada etc., sprzedajemy w dziedzictwo Gregorowi Platzkowi za zapłaconą już sumę staw Czischky i kawałek roli przy stawie Pychena, która się ciągnie od drogi do Zwozu po granicę Gosławic, na swej długości nieco szpiczasta, a na szerokość rozciąga się od stawu Pychego po stożek graniczny ... [8].*

Johann II Posadowski był samodzielnym panem na Dobrodzieniu w latach 1572–1582. Nie miał potomków, więc miasto ze wsią Ligotą wraz z przynależnościami sprzedał w 1582 Magdalenie Posadowskiej z domu Kurzbach. Kiedy poślubiła Melchiora Zirowskiego z Żyrowej [Zyrowa], sprzedała cały majątek, który Posadowscy posiadali przez 57 lat.



Kalinowski
von Kalinow



Posadowski
von Postelwitz

Wizerunki herbów z klasycznych herbarzy w opracowaniu autora



Johann I Posadowski

Źródło: J. Golitschek, H. Lutsch „Schlesiens Kunstdenkmäler“

Dobro rycerskie Dobrodzień nabyli przedstawiciele rodu Jarotzki von Jarotschin w 1585 roku. Ród był polskiego pochodzenia. Posiadali dobrodzieński majątek przez 63 lata. W okresie wojny trzydziestoletniej (1618–1648) miasto trzykrotnie było tyranizowane i palone przez wojska polskie (1620) oraz szwedzkie i saksońskie (1625, 1633). Sytuacja bytowa mieszczan i chłopów z okolicznych wsi pogarszała się również dlatego, ponieważ Anna Jarocka stale zwiększała zobowiązania feudalne, ludzi obciążała pracami ponad siły, doprowadzała opornych radnych i burmistrza do więzienia dworskiego. Znienawidzona przez mieszkańców, była zmuszona sprzedać rodowe dobra w 1648 roku. Do naszych czasów przetrwały dwie budowle wzniesione

w okresie panowania Jarotzkich (Jarockich): most dworski z granitu gruboziarnistego, wybudowany w 1610 roku oraz drewniany kościółek cmentarny św. Walentego, wznoszony w latach 1630–1640 (w dokumentach odnotowany w 1644).

Posiadłość o nazwie Guttentag (od 1636) wraz z Szemrowicami [Schemrowitz], Ligotą [Ellguth], połową Warłowa [Warlow] i lasem Oblucze nabyli przedstawiciele śląskiego rodu szlacheckiego Blacha von Lub w 1648 roku. Nowi właściciele w pobliżu istniejącej owczarni zaczęli osiedlać swoich poddanych z innych wsi, aby karczowali połacie lasu i tworzyli folwark, który otrzymał nazwę Blachow [Błachów]. Blacha von Lub byli panami na Dobrodzieniu przez 26 lat. Zarząd gminy miejskiej z burmistrzem na czele ponownie kierował skargi do cesarza z powodu nadmiernych obciążeń. Leopold I Habsburg nakazał 23 lipca 1661 tę sprawę przekazać komisji. Jak ciężka była dola poddanych obrazuje urbarz z tego okresu, który przede wszystkim wymienia obowiązki obywateli: *mają dwór respektować jako zwierzchnictwo i posłusznie wykonywać rozkazy. Dwór jest władny i ma prawo obsadzać Magistrat i urząd wójtowski, odwoływać i powoływać oraz zmieniać jak mu się podoba; jeżeli jeden z radnych lub ławników ustąpi, to magistrat, urząd wójtowski*

Jarotzki
von JarotschinBlacha
von Lub



Kamienny most z 1610 roku
i drewniany kościół św. Walentego (1644)
– najstarsze zabytki Dobrodzienia

Ilustracje ze zbiorów autora

i gmina muszą się stawić u zwierzchnika we dworze, wręczyć pisemne propozycje trzech osób, spośród których jedna zostanie wybrana, zatwierdzona i przedstawiona; osoba ta składa przysięgę poddańczej wierności. Magistrat jest również zobowiązany każdego roku przedstawić rachunki do zatwierdzenia ... [9].

W latach 1674–1743, czyli przez 69 lat właścicielami dobrodzieńskich dóbr byli przedstawiciele rodu Blankowski von Dembschütz und Turawa. Stworzyli posiadłość ziemską „Herrschaft Guttentag”. W skład dóbr rycerskich wchodził Dobrodzień [Guttentag], Ligota [Ellguth], Szemrowice [Schemrowitz], Warłów [Warlow], Kocury [Kotzuren], Główny [Glowtschütz], Gosławice [Goslawitz], Rędzina [Rendzin], Zwóz [Zwoss] i Zębówice [Zembowitz]. Od XVIII wieku znane są nazwiska burmistrzów i rajców.

W 1721 roku burmistrzem był Johann Stöter. Magistrat i kolegium ławnicze Dobrodzienia przekazały 11 maja 1723 wypełnione listy do Opola. Podpisani są: burmistrz Johann Georg Stöter, radcy Peter Szyia i Johann Genser; wójt miejski Matthias Kasparek, wójt ziemski Jakob Jaroschowitz; ławnicy: Lorenz Jelonek, Jan Lytzko, Lorenz Szyia, Albrecht Briesz, Kaspar Wypior, Matthias Pielok.

W urzędzie cesarskiego starosty krajowego zjawiała się 17 lipca 1731 roku deputacja dobrodzieńskich obywateli, a mianowicie burmistrz Stötter, radcy Kudela i Wypior, z prośbą o potwierdzenie władysławowego przywileju, który dali sobie uwieńczyć w Opolu oraz dokumentu z 1502 roku dotyczącego dobra Cische. 17 grudnia w Wiedniu cesarz najpierw zażądał opinii rzeczoznawczej hrabiego w celu potwierdzenia, którą ten miał złożyć w czeskiej kancelarii dworskiej. Urząd Zwierzchni we Wrocławiu nakazał opolskiemu Urzędowi Krajowemu przesłuchanie kuratorów nieletnich sierot po baronie Blankowskim, którzy twierdzili, że „przywilej nie obowiązuje, bo poprzez ugody oraz prawomocne orzeczenia sądowe został zmieniony. Umowa wdowy Posadowskiej z 1555 roku nie ma mocy, bo nie została równocześnie podpisana i podpieczętowana przez magistrat [10]. We wrześniu 1733 roku burmistrzem był Hans Stötter, radnymi – Johann Kudella i Johann Lytzko a Josef Slawik zaprzysiężonym notariuszem. Od roku 1739 Hans Stötter był burmistrzem, Mathus Kasparek i Peter Schyia radnymi, a Paul Slawik – notariuszem miejskim.

W 1743 roku dobrodzieniańskie rozpoczęły wykup zamku i dóbr dobrodzieńskich Franza Ludwiga barona von Blankowski. Stadtcommune [Komuna Miejska] wiązała duże nadzieje na całko-

wite wyzwolenie się z poddaństwa i rozwój miasta. Umowa kupna została sporządzona we Wrocławiu 5 sierpnia 1743, podpisana i opieczetowana przez barona i komunę miejską, a mianowicie przez pełnomocników obywateli miasta: burmistrza Hansa Georga Stöttera, wójta sądowego Matthäusa Pielaka, pisarza miejskiego Georga Josefa Sysky'ego, obywatela Adalberta Wyrwicha. 11 stycznia Hans Georg Stötter był burmistrzem, Andreas Wiejota i Kaspar Deska radnymi, a Georg Josef Sysky zaprzysiężonym notariuszem^[11]. Niestety, przejęcie własności przypadło na okres wojen śląskich. Mieszkańcy nie byli w stanie regularnie wywiązywać się z umowy kupna i władze prowincjonalne kontrakt unieważniły. Komuna Miejska zarządzała majątkiem przez zaledwie pięć lat. Dobra stały się własnością przedstawicieli szlacheckich i książęcych rodów pruskich. „Państwo” Dobrodzień [Herrschaft Gutentag] przechodziło z rąk do rąk.

W czasach pruskich magistrat podlegał najpierw Wrocławskiej Kamerze Wojennej i Dominialnej. Wszystkie dochody i wydatki należało ująć w budżecie skarbowym, który opiniował radca wojenny i skarbowy a Wrocławska Kamera zatwierdzała. Radca skarbowy wprowadzał władze miejskie na urząd. W Dobrodzieniu w końcu XVIII wieku oprócz

wójta miejskiego, urzędowali naczelnik policyjny i sądowniczy, a od początku XIX stulecia również komendant pożarowy. Wymienia się też nadzwyczajnego podkomorzego oraz inspektora gospodarstwa i lasów.

W 1748 roku miasto Dobrodzień i okoliczne wsie wykupił generał Bernhard Heinrich von Bornstädt. Wywodził się ze szlachty brandenburskiej. W skład dóbr, oprócz miasta, wchodziły wsie: Głównicyce [Glowtschütz], Gosławice [Goslawitz], Warłów [Warlow], Rzędowice [Rzendowitz], Rędzina [Rendzin] i Zwóz [Zwoss]. W 1750 roku kupił dobro Makowczyce [Makowtschütz]. W 1748 roku funkcję burmistrza pełnił Adalbert Wyrwich, Andreas Wiejota i Kaspar Deska byli radnymi a Georg Josef Sysky notariuszem. Pisarz miejski, zwany później notariuszem miejskim, był jedną z najważniejszych osobistości w administracji. W dawnych czasach był w magistracie jedynym wykształconym, który nie tylko umiał poprawnie pisać i rachować, lecz znał również ustawy krajowe i miejskie zwyczaje. Prowadził on księgę protokołów i rozpraw oraz akta sądowe.

W 1755 roku właścicielem został następca tronu książę Karl Friedrich von Schöneich-Carolath. Ród posiadał państwo stanowe Carolath-Beuthen [Siedlisko Bytom]. W postępowaniu subhastacyjnym nabył miasto Dobrodzień [Gutentag] z folwarkiem oraz włości: Ligota [Ellguth], Makowczyce [Makowtschütz], Szemrowice [Schemrowitz], część Warłowa [Warlow], Rzędowice [Rzendowitz], Głównicyce [Glowtschütz], Gosławice [Goslawitz], Zwóz [Zwoss] i Rędzina [Rendzin]. W 1759 roku kupił drugą część Warłowa [Warlow]. Kiedy książę



Blankowski
von Dembschütz



Stadt
Gutentag



Bornstädt



Schönaich-Carolath



Paczkowski



Dalwigk

objął rządy w księstwie Carolath, sprzedał miasto i wsie w 1763 roku. W 1755 burmistrzem był Wenzel Stotko; Laurentius Plonka i Kaspar Deska – radnymi, Andreas Wiejota – wójtem, Balthasar Fuhrmann – notariuszem miejskim. Od 1758 do 1781 funkcję burmistrza Dobrodzienia pełnił Johann Wiesner, dotychczasowy pisarz zbożowy przy książęcym urzędzie gospodarczym.

W 1764 roku posiadłość ziemską Dobrodzień nabył rotmistrz Michael von Paczkowski. Był szlachcicem polskim. Należał do tej kasty właścicieli ziemskich, którzy uważali, że mogą bezkarnie uciśkać poddanych, być ich oskarżycielami i zarazem sędziami i wykonawcami wyroków. Nie wywiązał się z umowy kupna dobrodzieńskiego majątku, więc po czterech latach został pozbawiony własności. W 1765 roku władze pruskie wydały „Generalny Regulamin dla szkół wiejskich na Śląsku”. Nowością była troska czynników państwowych o stan nauczania i wychowania młodzieży oraz postulat powszechnego obowiązku szkolnego dla dzieci od 6 do 13 roku życia, obojga płci. Dla szkół na Śląsku opracowano jednolite podręczniki szkolne, również w języku polskim.

W 1768 roku właścicielem dóbr został generał major Georg Ludwig von Dalwigk. Był przedstawicielem szlachty

westfalskiej. Kiedy jego wojska przebywały na Górnym Śląsku, rezydował w Dobrodzieniu. W miejsce zlikwidowanego młyna nad stawem zamkowym wznosił hutę żelaza z wielkim piecem.

W 1774 roku zbył dobrodzieńskie dobra na rzecz Nikolausa Augusta von Burghaus. Był on przedstawicielem szlachty bawarskiej, która przybyła na Śląsk w połowie XIV wieku. W tym okresie został wystawiony jeden z ważniejszych dokumentów – regulamin pogotowia ogniowego i regulamin gaszenia pożarów dla Dobrodzienia. *Ponieważ niemalże wszystkie domy są tu zbudowane z drewna i kryte gontami, jak i kominy są z drewna, przy wybuchu pożaru dwudziestu silnych mężczyzn ma zdjąć dachy z pobliskich domów. Pierwszy radny sprawuje nadzór nad rynkiem, ulicą między Thomasem Deską i Walkiem Gitzlerem po kościółek św. Walentego a stamtąd nad prawą stroną aż do bramy stempnikowej i ulicą, po browarnię przy rynku. Drugi radny dozoruje pozostałe ulice, domy po stronie zamku i bramy lublinieckiej, a wójt miejski przedmieścia i wolnych mieszczan. W każdym kwartale mają wizytować domy; kominiarz ma obowiązkowo a mianowicie raz w miesiącu względnie raz na kwartał czyścić kominy. Nocą nikomu nie wolno piec, prać, topić łoju; domy wolno kryć odtąd tylko dachówką, dymniki masywnie budować ... [12].*

Z tego okresu zachowały się zapiski, z których wynika, że Komuna Miejska, powołując się na książęcy przywilej i przykłady z innych miast, nie wyrażała zgody na obciążanie mieszczan dodatkowymi pracami na rzecz dworu: *Owszem, mają przywozić drewno na (budowę) pańskiej siedziby albo budynku zamkowego, ale nie na budynek gospodarczy dla inspektora (...)* Wbrew przypuszczeniom nie mają z tego żadnej korzyści, bo kamienie młyńskie zwozili nie dla wolnego mielenia słoju, lecz dla dogodniejszego mielenia dla obywateli, a szczególnie dla piekarzy, którzy teraz ziarno muszą wozić do odległych młynów; droga do młyna sadzawkowego jest dłuższa i niezbyt wygodna; gdyby skasowany młyn ponownie został uruchomiony, będą się ze swoich wcześniejszych zobowiązań nadal wywiązywać^[13]. Po trzech latach, prawdopodobnie z powodu zatargów granicznych z właścicielem Ciasnej, hrabia Burghaus postanowił korzystnie sprzedać dobrodzieńskie dobra rycerskie.

Miasto i wioski [Herrschaft Guttentag] w 1777 roku nabył hrabia [Graf] Ludwig Friedrich von Schlabrendorf. Ród wywodził się z Brandenburgii. Dobrodzieński majątek otrzymała jego małżonka Theresa Maria de domo hrabina von Nimptsch, jako odszkodowanie za dobra pozostawione na Dolnym Śląsku. Dobrodzień i okoliczne wsie były w rękach

rodziny von Schlabrendorf od 11 lutego do 17 lipca 1777 roku.

Nowym właścicielem „państwa” Dobrodzień został hrabia [Graf] Karl Heinrich von Sobeck. Jego praprzodkowie wywodzili się od książąt ruskich, którzy osiedli na Śląsku drogą dziedziczenia. Miasto Dobrodzień liczyło wówczas 176 gospodarstw i 1953 chrześcijan. Hrabia prowadził wystawny tryb życia, co doprowadziło go do bankructwa i utraty rodzinnych majątków.

W 1780 roku alodialne „państwo” Dobrodzień [Herrschaft Guttentag] nabył rotmistrz Felix Friedrich von Stümer. Pochodził z Pomorza Szwedzkiego. Jego córka oraz małżonka zostały pochowane w nowo wybudowanym kościelnym grobowcu w Dobrodzieniu. Z tamtego okresu pochodzi dokładny opis miasta, z podaniem liczby mieszkańców, liczby warsztatów rzemieślniczych i urzędów, z zaznaczeniem że głównym zajęciem mieszkańców było rolnictwo i handel żelazem, które wywożono nawet do Wrocławia, Krakowa i Brna. Dzięki rotmistrzowi w latach 1781–1782 Żydzi wybudowali drewnianą synagogę i łaźnię przy moście i stawie zamkowym. W 1785 roku do dominium należało 13 folwarków: Zamek Dobrodzień [Schloß Guttentag], Błachów [Blachow], dwa folwarki w Warłowie [Warlow], Marzatka [Marzatka], Makowczyce [Makowtschütz], Kocury [Kotzuren], Bzionków [Bziunkau], Rzędowice [Rzendowitz], Rędzina [Rendzin], Zwóz [Zwoos], Głowczyce [Glowtschütz] i Gosławice [Goslawitz]. Komuna miejska wciąż toczyła spór z dworem z powodu skasowania młyna zamkowego i postawienia wielkiego pieca hutniczego w 1769 roku. Budowa zakładów hutniczych miała związek z polityką



Burghaus

Schlabrendorf



Sobeck



Stümer

króla Fryderyka II Wielkiego [Friedrich der Große], dążącego do uniezależnienia Prus od wszelkiego rodzaju importu. Dlatego rotmistrz Felix von Stümer w 1788 otrzymał koncesję na budowę huty szkła w Rędzinie. Inny spór dotyczył gospodarki drewnem, deputatów dla obywateli oraz stanu lasu miejskiego i korzystania z jego zasobów.

W 1787 roku magistrat stanowili: Johann Friedrich Gräber – pierwszy burmistrz, notariusz, poborca opłat serwitutowych: fabrycznej, podatkowej i pieczęciowej, Gottlob Wachtel – komendant policyjny i dozorca poczty, Johann Giza – skarbnik, Franz Siotko – radny, Johann Stechebart – wójt miejski. W urzędzie akcyzowym i celnym zatrudnieni byli poborca Christian Tamm i pomocnik sklepowy Johann Lindenstrauß. W małych miastach wybierano burmistrza i skarbnika, opłacanych z gminnej kasy oraz kilku radnych, którzy przez trzy lata bezpłatnie sprawowali swoje funkcje. Podczas gdy magistrat stanowił zarząd gminy miejskiej we wszystkich sprawach administracyjnych i policyjnych, wójt ze swymi siedmioma ławnikami, wybranymi spośród obywateli, sprawował niższe sądownictwo. Obywatele proponowali dominium trzech kandydatów do wyboru spośród siebie, zatwierdzenie i zaprzysiężenie. Magistrat i urząd miejskiego wójta odbywał swe po-

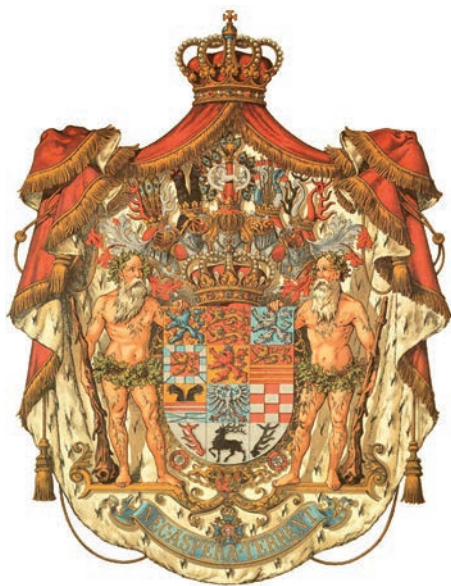
siedzenia często wspólnie a ławnicy reprezentowali miasto. W późniejszych czasach urząd wójta był podporządkowany magistratowi. Z powodu wysokiego zadłużenia, rotmistrz został zmuszony do sprzedaży posiadłości Dobrodzień w 1789, ale pozostał jej dzierżawcą do roku 1797.

Przez kolejne 95 lat wolno-dziedziczna posiadłość Dobrodzień należała do książąt von Braunschweig (1789–1884). W 1789 roku dobra rycerskie nabył Friedrich August książę von Braunschweig-Lüneburg. Był gubernatorem twierdzy Küstrin i generałem piechoty. W 1792 objął Księstwo Oleśnica [Öls] na Dolnym Śląsku. W 1793 roku osiadł w zamku Sibilienort koło Oleśnicy i poświęcił się pisarstwu. Dla Dobrodzienia nastąpiły lepsze czasy. Uwolnił mieszczan od wielu robót dworskich. Mianowicie podczas wizyty księcia w roku 1792 komuna prosiła go – poprzez radnego komisji sprawiedliwości i justycjariusza Thima wraz z podskarbim i aktuariuszem urzędu sądowego Kleinerem – o uwzględnienie ich niedostatku i uwolnienie od robót służebnych, za co są gotowi zrezygnować z wszelkich roszczeń prawnych do wyrębu drewna i wypasu bydła w lesie dominialnym. Jego Księżęca Mość zwolnił ją od 25 pługów na wiosnę i jesień, ze 100 osób do żniw, przywozu drewna budowlanego, napraw mostu przy stawie zamkowym, odłowu stawu zamkowego, strzyżenia owiec i czyszczenia stawu zamkowego, co licząca 155 członków komuna przyjęła z podziękowaniem [14]. Od 1789 książę scalał swoje posiadłości. „Państwo” Dobrodzień [Herrschaft Guttentag] obejmowało 13 okolicznych folwarków. Książę uzyskał zgodę króla pruskiego na rozbudowę miasta w kamieniu.

Po jego śmierci w 1805 roku Księstwo Oleśnica wraz z Dobrodzieniem

odziedziczył jego siostrzeniec Wilhelm Friedrich książę von Braunschweig-Lüneburg-Öls. Był generałem-majorem i dowódcą regimentu. Po roku 1806 księstwo Brunzswiku, księstwo Oleśnica i posiadłość alodialna Dobrodzień zostały zajęte przez wojska Napoleona. Książę do śmierci małżonki w 1808 roku mieszkał w Bruchsal w Badeni.

Edyktem w Królewcu z 19 listopada 1808 wprowadzono w całym państwie pruskim nową ordynację miejską ministra von Steina, którą na Śląsku realizowano od stycznia następnego roku. Każde miasto zostało podzielone na okręgi i spośród obywateli każdego okręgu wybrano na trzy lata kilku radnych miejskich oraz jedną trzecią zastępców, których zastępowano innymi, bo jedna trzecia zawsze odchodziła. Radni miejscy wybierali spośród siebie nie tylko przewodniczącego i protokolanta, którzy prowadzili zebrania, lecz również magistrat. **Kamera Wrocławska nakazała wójtowi Jänischowi zorganizować miasto Dobrodzień według nowego regulaminu.** W 1809 roku na burmistrza wybrano większością głosów furmana **Johanna Schudibila**. *Ten, urodzony w 1768, pochodził prawdopodobnie z Kuźni Raciborskiej [Ratibor Hammer], jako fabrykant posiadał wielki piec, ożenił się 6 listopada 1791 z Margarethą, córką handlarza żelazem Valentina Schyi i został 23 sierpnia przyjęty jako obywatel. Jego pierwotne nazwisko brzmiało Vssudybyl (= ten, który był wszędzie). Znał niemiecki, potrafił czytać i pisać i oddał prowadzenie furmaństwa szafarzowi, dlatego zakładano, że będzie też umiał prowadzić urząd (...) 5 czerwca miało miejsce zwolnienie starego i wprowadzenie nowego magistratu. Pierwszy z nich zebrał się w domu byłego burmistrza Jänischa, gdzie zwolniono go z obo-*



Herb książąt Braunschweigów

wiązków służbowych. Po podziękowaniu za dotychczasową służbę dla państwa, zobowiązano go tylko jeszcze do przekazania rejestratury policyjnej nowemu magistratowi i zamknięcia wszystkich rachunków kas miejskich (...) Teraz komisarz, dyrektor Enger, udał się do drugiego zgromadzenia i o godzinie 9 pochód udał się stamtąd w towarzystwie cechów i bicia wszystkich dzwonnów do kościoła, gdzie odbyło się kazanie i msza święta. Po credo magistrat został zaprzysiężony. Thaul i Sossinka z powodu nieobecności nie mogli zostać zaprzysiężeni. Na koniec nabożeństwa zaśpiewano „Te deum” i udano się na miejsce zgromadzeń, gdzie nowo ukonstytuowanemu przekazano zarząd gminnej administracji, przeniesiono wykonywanie zadań policyjnych oraz wręczono egzemplarz regulaminu miasta. Po tym mieszkańcy urządzili zabawę w duchu dawnych czasów [15].

Burmistrz Schudibil zmarł 6 kwietnia 1810, po powrocie z podróży zagra-

nicznej. Na jego miejsce został wybrany 13 czerwca 1810 roku komisarz sądowy Karl Pedell, wieloletni notariusz miejski, znający dobrze miejscowe stosunki, ale postawił warunki nie do przyjęcia. Z kolejnych wyborów 21 października 1810 zwycięsko wyszedł dr Karl Wachtel jako burmistrz, a Samuel Pech i Kaspar Koczur jako radni. Wybory zaaprobowano we Wrocławiu 8 listopada i przesłano nominacje do zatwierdzenia. Dopiero 25 maja 1811 odbyło się zaprzysiężenie burmistrza w kościele parafialnym, a obydwu radnych 12 października.

Dr Wachtel zrezygnował ze stanowiska burmistrza 14 kwietnia 1812 roku. Naciskał, aby przeprowadzić nowe wybory, więc 9 maja wybrano krawca Matthäusa Thaula, ale magistrat uznał, że nie ma odpowiednich kwalifikacji. Wojna francusko-rosyjska i pobór do wojska w Prusach przeszkodziły w przeprowadzeniu kolejnych wyborów. Burmistrz Wachtel i skarbnik Kirsch ponawiali prośby o zwolnienie ze swych stanowisk.

W kwietniu 1815 roku ogłoszono publicznie z ambony kościelnej ich odejście i konieczność przeprowadzenia nowych wyborów. 2 maja 1815 wybrano: **garncarza Jakoba Krügera na burmistrza, handlarza żelazem Johanna Sossinkę na pierwszego radnego i skarbnika**, w miejsce sukiennika Samuela Pecha i Kaspara Koczura – majstrów piekarniczych Karla Ulmanna i Jakoba Epsteina. Ale magistrat uważał, że *Krüger nie podoła temu stanowisku jak i jego mieszkanie, w którym pracuje jako garncarz i prowadzi publiczny wyszynk wódki, nie jest właściwe dla przyjmowania dystygnowanych osób. Kirsch nie może zrezygnować, bo jego służba nie dobiegła jeszcze do końca, a Ulmann nie dorósł do pióra* [16].

W 1814 roku książę Wilhelm Friedrich odzyskał swe posiadłości. W 1815 zginął w bitwie pod Quatredas. Zwany Czarnym Księciem, został uznany za bohatera. W 1815 roku spadkobiercami zostali jego nieletni synowie Karl Friedrich i Wilhelm August, książęta von Braunschweig-Lüneburg-Öls. Opiekę nad nimi sprawował król George IV of Great Britain and Hannover. Księstwo Oleśnica [Öls] i „państwo” Dobrodzień [Herrschaft Guttentag] należały wówczas do obu braci.

Deputacja policyjna we Wrocławiu zażądała 20 września 1815 przeprowadzenia nowych wyborów w Dobrodzieniu. Radni miejscy mieli wziąć pod uwagę również kandydatów spoza miasta. 13 maja 1816 wybrano ponownie byłego radnego Jakoba Krügera, lat 50, na burmistrza i kupca Johanna Wyrwicha na skarbnika. Wybór podważył starosta i zaproponował innych kandydatów – Altrocka oraz Köppeggo z Ciasnej na burmistrza (oboje ponad 60 lat) a Bratscha, lat 25, byłego pisarza przy komisarzu sądowym Pedellu, na skarbnika. Radni miejscy oświadczyli, że *chętnie płaciliby obcym urzędnikom, gdyby posiadali mienie skarbowe albo folwarki; teraz jednak są zdani na tych zdolniejszych spośród siebie, a mianowicie na furmanów zarabiających na swój chleb na ulicy* [17]. Radni Dobrodzienia i starosta powiatowy von Ziegler nie doszli do porozumienia, więc Karl Wachtel nadal był burmistrzem, nie wykonywał zawodu lekarza i nie zarządzał swoimi gruntami. Landrat przejął urząd burmistrza od dr Wachtela 8 maja 1817 i przekazał go byłemu naczelnikowi policyjnemu i poborcy akcyzy, Samuelowi Köppemu, urodzonemu w 1762 w Gorzowie Wielkopolskim, żonatemu z Marią von Kamieński. Radni miejscy

8 lipca 1817 roku wybrali jednogłośnie Samuela Köppego na burmistrza; na skarbnika – nauczyciela Franza Sonczka z Kluczborka, syna miejscowego posiadacza ziemskiego. Pierwszy złożył 100, drugi 200 talarów kaucji. Rząd zatwierdził wybory i zażądał, aby Sonczek poddał się egzaminowi przed landratem i powiatowym poborcą podatku Doerksem. 4 listopada 1817 otrzymał nominację, obydwu zatwierdzono 5 grudnia. Zaprzysiężenie i wprowadzenie na stanowiska nastąpiło dopiero 12 maja 1818, bo Sonczek nie mógł wcześniej opuścić swego dotychczasowego stanowiska.

Od roku 1824 panem na Dobrodzieniu był książę Wilhelm August von Braunschweig-Lüneburg-Öls. Książę generał-major przebywał głównie w Sibyllenort [Szczodre] koło Oleśnicy [Öls]. Pod jego rządami nastąpił okres spokojnego i niezakłóconego rozwoju konstytucyjnego księstw. Książę cieszył się uznaniem podwładnych. W Sibyllenort oddawał się swoim hobby i tradycyjnym dworskim przyjemnościom, jak polowanie i teatr.

Dotychczasowy burmistrz Samuel Köppe 29 listopada 1829 został wybrany na dalsze sześć lat i 28 grudnia zatwierdzony. Ustąpił ze stanowiska w listopadzie 1835 (zmarł w 1840, w wieku 83 lat). Na jego miejsce, 27 marca 1835, wybrano Gottloba Bankego, 28-letniego aktuariusza sądowego, który służył w 10 brygadzie fizyliarów. 12 sierpnia jego wybór zatwierdzono i 22 listopada wprowadzono na urząd. Ponieważ został wybrany na dwunastoletnią kadencję, pruskie ministerstwo spraw wewnętrznych potwierdziło to dodatkowo 8 grudnia 1835 roku.

Jednym z najbardziej charakterystycznych i rozpoznawalnych budynków Dobrodzienia jest ratusz. Dla wielu



Wilhelm August von Braunschweig-Lüneburg-Öls
Fragment grafiki L. Burgera (1881) ze zbiorów autora

mieszkańców, którzy opuścili miasto, jest symbolem ich „małej ojczyzny”. Najstarsze zapiski kronikarskie informują o rozbiórce w czerwcu 1837 roku szkoły i przylegającego do niej budynku ratusza z izbą sesyjną i stróżówką, stojących przy rynku. Ustawioną w tym miejscu sikawkę pożarową wstawiono do szopy przy murze zakrystii parafialnego kościoła. Nie jest znany wygląd ratusza z pierwszej połowy XIX wieku. Nowy ratusz wybudowano na rogu rynku i ulicy Opolskiej. Na parterze znajdowały się strażnica, biuro policji i składnica depozytów, na piętrze – obszerna sala sesyjna, w której urządzono archiwum. Po przeciwnej stronie podwórza stały więzienia, a ponad nimi mieszkanie służbowe. Na studni ratuszowej zamontowano pompę kołową z żelaza, o ruchu wahadłowym, wykonaną w królewskiej hucie w Ozimku. 1 stycznia 1839 roku burmistrz Banke

otworzył w Dobrodzieniu Zakład Chorych [Kranken-Institut].

W sierpniu 1843 nauczyciel muzyki Adolf Max Weber, lat 41, został wybrany na stanowisko burmistrza na sześć lat i 17 listopada wprowadzony przez landrata na swój urząd. Byłemu burmistrzowi Bankemu zaproponowano posadę sekretarza powiatowego w Lublińcu.

18 stycznia 1845 roku zorganizowano w Dobrodzieniu zgromadzenie obywatelskie, mające na celu wyrabianie zmysłu wspólnoty wśród obywateli, pouczanie o ich prawach i obowiązkach oraz sterowanie falą procesów w sprawach o obelżywe zachowanie się wobec innych, poprzez ustanowienie obywatelskiego sądu honorowego.

W okresie panowania księcia Wilhelma Augusta von Braunschweig-Lüneburg-Öls, 1 czerwca 1846 roku, ogromny pożar doszczętnie zniszczył drewnianą zabudowę miasta Guttentag. Cudem ocalał jedynie drewniany barokowy kościółek pw. św. Walentego. Spłonęło łącznie 136 domów i 145 zabudowań gospodarczych, w tym zamek książęcy [Schloß Guttentag] i folwark dworski wraz z gorzelnią. Doszczętnie spłonął ratusz i kościół parafialny. Nawet dwa murowane budynki w centrum miasta zostały poważnie uszkodzone. *Ogień szalał z taką siłą, że nowe masywne domy nie tylko że wypalały się do gruntów, lecz również mury pękały i waliły się. Z popiołów wystawały tylko kominy i mury zewnętrzne kościoła, plebanii, ratusza i jednego budynku prywatnego. Rdzeń miasta, jego północna i południowa strona leżały w zgliszczach, tylko po stronie wschodniej i zachodniej na przedmieściach ostały się jedynie najnędzniejsze drewniane baraki, ogólnie 109 domów. 1500 osób, w tym*

156 rodzin mieszkających w wynajętych mieszkaniach zostało pozbawionych dachu nad głową, szczęśliwie jednak nikt nie stracił życia. Większość mieszkańców była przy święcie na spacerach albo w interesach poza miastem [18]. Król pruski odznaczył burmistrza Adolfa Webera i landrata Eduarda von Kościelski Orderem Czerwonego Orła IV klasy za wzorowe kierowanie akcją ochrony mieszkańców i ich dobytku podczas tej klęski żywiołowej. Burmistrz Weber udał się na powitanie króla Prus Friedricha Wilhelma IV do Opola, aby przedstawić Jego Ekscelencji okoliczności pożaru miasta. Królewski minister finansów Karl baron von Bodelschwingh przybył z Opola do Dobrodzienia, by się osobiście przekonać o rozmiarze pożogi. Na podstawie sprawozdania ministra, Jego Królewska Mość zatwierdził 2 października 1846 na zamku w Świerklańcu plan odbudowy Dobrodzienia jako miasta murowanego. W ramach kompleksowej odbudowy miasta po pożarze, w pierwszej kolejności poszerzono rynek, uformowano miejskie ulice i rozpoczęto budowę kamienic (od 1848). Pałac, ratusz i synagogę budowano w latach 1848–1849 oraz kościoły ewangelicki (1848–1851) i katolicki (1851–1854). Miasto wznoszono od podstaw, wyłącznie w cegle, w stylu neoklasycystycznym. W zasadniczym kształcie miasto Dobrodzień zostało odbudowane w ciągu ośmiu (!) lat.

Książę Wilhelm August budował nowy zamek również w cegle, w stylu neoklasycystycznym. Budynek wzniesiono na planie prostokąta. Jest podpiwniczony, piętrowy, z dachem czterospadowym i otynkowany. W otoczeniu założono park. W zamku znajdował się też urząd dworski. W sąsiedztwie, po zachodniej

stronie w 1848 roku wybudowano rząd-cówkę. W odległości kilkuset metrów, od strony południowej, wzniesiono zabudowania folwarczne i czworaki.

W tym samym czasie wznoszono ratusz. Dokument nabycia gruntu pod budowę jest datowany na 30 grudnia 1846. W lutym 1848 roku magistrat zlecił majstrowi murarskiemu Lorenzowi Gonsce sporządzenie projektu i kosztorysu budowy ratusza z zaznaczeniem, jakie roboty mają być przeprowadzone pod kierunkiem inspektora budowlanego Beckmanna. Zgodnie z umową, mistrz murarski Gonska pojechał 18 lutego do Kluczborka i przekazał 7 marca szkic, który Beckmann sprawdził. Jeszcze zimą zwieziono kamienie i 40 tysięcy cegieł oraz drewno budowlane. Gonska wykopał fundamenty a majster ciesielski Teichmann okulił drewno. Nowy murowany ratusz stawiano w latach 1848 –1849 przy rynku. Został połączony z budynkiem więziennym z 11 celami. Koszty opiewały na ok. 10 000 talarów. Budowniczowie dysponowali kwotą 4000 talarów, brakującą część pokryto ze środków skarbowych. Do biur magistrackich na parterze ratusza urzędnicy wprowadzili się zimą 1849 roku. Samorząd zobowiązał się od 1 kwietnia 1849 zapewnić bezpłatnie królewskiemu urzędowi skarbowemu jeden większy i dwa mniejsze pokoje w pomieszczeniach znajdujących się na piętrze, po zachodniej stronie nowo wybudowanego ratusza, na użytek komisji sądowej. Ponadto obiecał wydzielić na strychu izbę na zastawione przedmioty oraz drewnitnię i celę więzienną w budynku obok ratusza. Połowę piętra przekazano komisji sądowej na lokale urzędowe jeszcze w kwietniu. Zegar miejski dostarczył zegarmistrz Hofmann z Brzegu za kwotę 361,50 talara.



1848–1849 • Budowa synagogi i łaźni



1848–1849 • Budowa ratusza



1848–1849 • Budowa pałacu dworskiego



1848–1851 • Budowa kościoła ewangelickiego

Ilustracje ze zbiorów autora

W podwórzu znajdowały się dwa dość duże budynki z drewna – szopa i stajnia. Poza dwoma stróżami nocnymi, w stróżówce znajdującej się w ratuszu przebywały w dzień i w nocy dwie osoby wyznaczone przez mieszkańców. Zimą częściej przeprowadzano nocne patrole.

Kolejne wybory prezydium rady gminnej odbyły się 16 czerwca 1852 roku. Na burmistrza został wybrany skarbnik August Arnt, na urzędnika przybocznego – majster murarski Lorenz Gonska, na ławników: ekspedient pocztowy Franz Gabriel, kupiec Benjamin Mai i majster stolarski Franz Mader. Na posiedzeniu 10 września na stanowisko skarbnika na sześć lat wybrano nauczyciela Juliana Beyera. 30 września po kościelnej uroczystości królewski landrat von Kościelski zaprzysiął i wprowadził nowe prezydium na urząd. Pod koniec 1859 roku burmistrz Arnt zrezygnował z równocześnie piastowanego stanowiska sekretarza miasta. W 1860 tę funkcję powierzono byłemu ekonomowi Albertowi Kleerowi.

Wybranego 3 listopada 1864 roku na urząd burmistrza kupca Krempera nie zatwierdzono. Natomiast zatwierdzony i zaprzysiężony został, zasłużony dla miasta, majster murarski Lorenz Gonska, ponownie wybrany na urzędnika przybocznego. Nowe wybory burmistrza odbyły się 30 grudnia 1864 roku. Dotychczasowy burmistrz August Arnt został 25 lutego 1865 zobowiązany przez zastępcę landrata, hrabiego Clairona d'Haussonvillego, do pełnienia swego urzędu przez kolejne dwanaście lat. 11 stycznia 1868 roku burmistrz August Arnt osiągnął wiek emerytalny.

Już 26 marca 1868 wybrano na burmistrza siedmioma głosami przeciw pięciu



1851–1854 • Budowa kościoła katolickiego



od 1848 • Formowanie rynku i budowa kamienic



od 1848 • Formowanie rynku i budowa kamienic



od 1848 • Formowanie rynku i budowa kamienic

Ilustracje ze zbiorów autora

naczelnika policyjnego Alexandra Becka z Kochanowic. Z powodu formalnego błędu ponowne wybory odbyły się 15 lipca. 3 października Alexander Beck został zatwierdzony przez władze nadzorcze, a 23 października uroczyste wprowadzono na urząd przez królewskiego landrata, księcia Hohenlohe-Ingelfingena. Tego samego dnia ustąpił August Arnt, będący od 1 kwietnia na emeryturze, lecz do października zarządzający komisarzycznie urzędem. Arnt przez 20 lat był gminnym poborcą, następnie burmistrzem przez 16 lat. Piastował on jeszcze stanowisko policyjnego adwokata i rozjemcy. Burmistrz Alexander Beck zmarł 19 grudnia 1875 w wieku 42 lat na zapalenie płuc. W 1875 roku zmarł również były burmistrz Adolf Weber (75 lat), który ostatnie dni swego życia spędzał w Dobrodzieniu.

Od 1871 roku Dobrodzień i okoliczne miejscowości leżały w granicach cesarstwa niemieckiego. 16 maja 1876 roku dwunastu radnych w wyborach burmistrza wybrało jednogłośnie na dwunastoletnią kadencję dotychczasowego bytomskiego sekretarza magistrackiego Johanna Josepha Majorke, urodzonego w 1847 roku w Chodzieży, w prowincji poznańskiej. Po usankcjonowaniu wyboru przez rząd królewski, radca rejencyjny von Reese wprowadził go uroczyste na urząd burmistrza Dobrodzienia 2 czerwca 1876 roku. Były burmistrz August Arnt po długiej chorobie zmarł 7 czerwca 1880 roku, w wieku 76 lat.

30 czerwca 1881 roku przystąpiono w Dobrodzieniu do wyborów nowego burmistrza, ponieważ Johann Joseph Majorke przyjął posadę burmistrza Żor. Głosowało 16 radnych miejskich. Dzieśięć głosów poparcia otrzymał Franz Hencinski, burmistrz Bogacic, 6 rad-

nych oddało głosy na nauczyciela Puscha. Zatwierdzenie Franza Hencinskiego nastąpiło 15 lipca 1881 roku w Opolu. Na urząd burmistrza został wprowadzony 1 września 1881 roku przez mianowanego przez rząd królewski komisarza – landrata von Klitzing, w obecności radnych i wszystkich urzędników miejskich. Do jego obowiązków należało ponadto prowadzenie miejskiego urzędu stanu cywilnego, pełnienie funkcji urzędnika stanu cywilnego na okręg powiatowy oraz funkcji królewskiego adwokata. Franz Hencinski był burmistrzem Dobrodzienia przez 30 lat.



Burmistrz Franz Hencinski (1881–1911)

Fotografia ze zbiorów Ireny Kasprzyk

Od roku 1884, cały majątek dobrodzieński należał do królów Saksonii. Królowie z rodu Wettinów byli ostatnimi właścicielami dobrodzieńskich dóbr [Herrschaft Guttentag], w latach 1884–1927. Właścicielem „państwa” Dobrodzień został król Albert I Wettin



Królewska para Carola i Albert I Wettin, 1895

Fragment oryginalnej pocztówki ze zbiorów autora



Król Friedrich August III Wettin von Sachsen, 1905

Oryginalna pocztówka ze zbiorów autora

von Sachsen. Król, znany z pasji łowieckich, pod koniec XIX wieku wybudował w Dobrodzieniu zamek myśliwski [Königliches Jagdschloss] i nadleśniczkę [Oberförsterei Guttentag]. Burmistrz Hencinski reprezentował mieszkańców podczas uroczystości oddania budowli do użytku. W 1894 roku król Albert wraz z małżonką Carolą von Wasa-Holstein-Gottorp ufundowali szpital dla Dobrodzienia. Burmistrz Franz Hencinski w obecności królewskiej pary i przedstawicieli rady miejskiej wręczył klucze nowo wybudowanego szpitala przełożonej Zgromadzenia Sióstr Elżbietanek. Szpital nazwano „Fundacją Królowej Karoli [Königin Carola Stiftung]”. 1 kwietnia 1900 roku burmistrz otwierał szkołę we wsi Rędzina, również wybudowaną z inicjatywy królowej Caroli von Sachsen.

Bezdzienny król Saksonii Albert zmarł w 1902 roku w Sibyllenort [Szczodre]

na Śląsku. Tron objął jego młodszy brat – Georg I Wettin von Sachsen. Zasiadał na nim jedynie przez dwa lata, do swej śmierci. W 1904 roku królem saskim oraz spadkobiercą dobrodzieńskich dóbr rycerskich [Rittergut] został jego syn Friedrich August III Wettin. Majątek nadal obejmował 13 okolicznych folwarków i tworzył „państwo” Dobrodzień [Herrschaft Guttentag] o powierzchni 8004,83 hektarów; w tym dobrodzieński obwód dworski liczył 163 ha.

Na przestrzeni wieków pałac, zwany zamkiem [Schloß Guttentag], przeważnie zamieszkiwał pełnomocnik właściciela dobrodzieńskich dóbr wraz z rodziną. Są znane nazwiska pełnomocników i dzierżawców, nawet z odległych czasów. Od 1894 roku królewskim zarządcą był Siegfried Hepner.

Król wielokrotnie przybywał do Dobrodzienia, szczególnie w sezonach ło-

wieckich – po raz pierwszy w 1906 roku. Zyskał ogromną sympatię i uznanie poddanych. Zatrzymywał się w swojej królewskiej nadleśniczówce przy Bahnhofstraße (dzisiaj ulica Piastowska).

Pierwszą kadencję Franza Hencinskiego (1.09.1881–1.09.1893) charakteryzował zmierzch lokalnego hutnictwa, które nie potrafiło sprostać konkurencji dużych górnośląskich zakładów. W tym okresie burmistrz głównie wspierał zakładanie w Dobrodzieniu warsztatów rzemieślniczych różnych specjalności. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości przypadł na jego drugą kadencję (1.09.1893–1.09.1905). Działalność gospodarczą prowadziło już ponad 120 podmiotów. Miasto Dobrodzień wówczas było już ośrodkiem stolarskim. W 1893 roku Karl Jonczyk założył zakład stolarski, który dzisiaj jest zaliczany do najstarszych działających bez przerwy w Dobrodzieniu, w tym samym miejscu. Kształtowały się tradycje, powstawały kolejne stolarnie: Augusta Pieloka (1895), Johanna Koeppe (1900), Richarda Koeppe (1915), Paula Gaidy (1915).

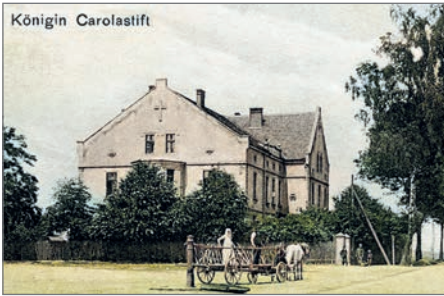
Do najważniejszych inwestycji zrealizowanych w trzeciej kadencji Franza Hencinskiego należy zaliczyć uruchomienie w 1909 roku miejskiej gazowni i zainstalowanie oświetlenia gazowego oraz wzniesienie okazałego gmachu katolickiej szkoły w Dobrodzieniu. Burmistrz wręczył klucze do nowej placówki oświatowej rektorowi Umerskiemu 2 października 1909 roku. Franz Hencinski zmarł 3 lutego 1911 roku. Został pochowany na cmentarzu katolickim obok drewnianego kościółka św. Walentego w Dobrodzieniu. W tym samym miejscu został pogrzebany również jego syn Gustav (28.08.1864–3.04.1931), który był kapłanem – proboszczem w Kochanowicach i Lubecku.

Po śmierci Franza Hencinskiego, administratorem został aplikant Georg Juretschka, który 22 lutego 1912 otrzymał nominację na burmistrza Dobrodzienia na okres 12 lat. 6 grudnia 1913 roku otwarto jednotorową linię kolejową na trasie Dobrodzień–Fosowskie–Dobrodzień [Guttentag–Vossowska–Guttentag] o długości 10,9 km. Została wybudowana przez państwo niemieckie [Preußische Staat], powiat Lubliniec [Landkreis Lublinitz] i miasto Dobrodzień [Stadt Guttentag], przy poparciu króla saskiego Friedricha Augusta III.

W latach 1914–1918 dobrodzienianie doświadczyli traumatycznych skutków wojny totalnej, mimo że działania wojenne nie były prowadzone na obszarze Śląska. Nie jest znana liczba mężczyzn powołanych do Armii Pruskiej. Poległo ok. 180 żołnierzy, pochodzących z Dobrodzienia i od kilku do kilkudziesięciu powołanych do wojska z poszczególnych okolicznych wiosek. Wiele ciał nigdy nie odnaleziono. W następstwie wydarzeń rewolucji listopadowej w Niemczech król Friedrich August III abdykował 13 listopada 1918 roku. Choć Wielka Wojna się skończyła, na Górnym Śląsku pokój nie zapanował.

6 maja 1921 roku Dobrodzień opawali powstańcy śląscy z podgrupy „Linke”. Ośrodki dowodzenia zorganizowali w królewskim pałacu dworskim i zamku myśliwskim. Powstańcy zajęli również dobrodzieński ratusz. Burmistrz Georg Juretschka (1912–1924) wraz z siedemdziesięcioma obrońcami miasta został osadzony w obozie w Bieruniu.

24 czerwca 1922 roku Dobrodzień stał się siedzibą władz powiatowych, pozostajej w Niemczech części powiatu lublinieckiego [Restkreis Lublinitz mit Sitz in Guttentag]. Był najmniejszym po-



1894 • Otwarcie Szpitala Królowej Caroli



1909 • Otwarcie szkoły katolickiej



1909 • Uruchomienie Gazowni Miejskiej



1913 • Otwarcie dworca i linii kolejowej

Ilustracje ze zbiorów autora

wiatem w Rzeszy, którego obszar wynosił 322,52 km². Do 28 lipca 1922 roku na czele urzędu stał radca rządowy graf Michael von Matuschka, następnie funkcję starosty powiatu dobrodzieńskiego [Kreis Guttentag] pełnił były burmistrz Lublińca Otto Uliczka.

W latach 1919–1927 król wyprzedawał swoje dobrodzieńskie dobra. Część królewskiego majątku rozparcelowano między rolników i mieszczan oraz przesiedleńców niemieckich, pozostały został nabyty przez państwo niemieckie na podstawie prawa pruskiego. Od roku 1926 w dokumentach widniało nazwisko Ferdinanda Schreibera, jako dzierżawcy dworskiego majątku, później właściciela pałacu i folwarku. Król Friedrich August zmarł w 1932. Na pamiątkę wizyt króla w Dobrodzieniu, urzędnicy nadleśnictwa ustawili w Rzędowicach za leśniczówką duży kamień z wrytymi literami „FAR” (Fridericus Augustus Rex) wraz z koroną i napisem w języku niemieckim „Ich niezapomnianemu Królewskiemu Panu urzędnicy leśni Nadleśnictwa Dobrodzień 1932”. Przedstawiciele królewskiego rodu Wettin von Sachsen byli panami na Dobrodzieniu przez 48 lat (1884–1932).

Od roku 1922 następował szybki rozwój infrastruktury miasta. W 1923 zainstalowano światło elektryczne i rozpoczęto budowę budynków starostwa, w których również znalazły siedzibę urzędy katastralny i wydział oświaty. W końcu lutego 1924 roku na urząd burmistrza Dobrodzienia wprowadzono Alfreda Weckera, dotychczasowego urzędnika rządowego w Opolu. Przy tej okazji podjęto decyzję o budowie Hali Młodzieżowej, stanowiącej połączenie kilku funkcji użytkowych (sportowej, audytorium, sali bankietowej, teatralnej

i kina) w obrębie jednej budowli, zgodnie z modernistycznymi założeniami. Stała w pobliżu szkoły katolickiej z 1909 roku. *W przekonaniu o konieczności mocnego wspierania potrzeb kulturalnych najmłodszego miasta powiatowego Prus, chodziło o to, żeby nie tylko stworzyć bazę i miejsce zbiórki dla ruchu młodzieżowego. Chodzi natomiast o stworzenie ośrodka kulturalnego dla wszystkich mieszkańców miasta* [19]. Obok hali sportowej wzniesiono 42-metrową wieżę wodną (1928) oraz miejskie przedszkole. Przy ulicy Oleskiej [Rosenberger Strasse] postawiono wiele budynków mieszkalnych i bank. Zespół budynków o różnym przeznaczeniu w tej części miasta tworzył harmonijną całość. W ciągu kilku lat reprezentacyjny kompleks budowli powstał również przy ulicy Piastowskiej [Bahnhof Strasse]: Starostwo Powiatowe, Urząd Finansowy, Sąd Powiatowy i wiele domów urzędników. Wybudowano okazałą szkołę rolniczą i doradztwa rolniczego z internatem. Miasto liczyło około 3600 mieszkańców.

W tym czasie w Dobrodzieniu odnotowano ok. 80 czynnych warsztatów stolarskich o specjalności meblowej i budowlanej. Ich działalność i produkcja zostały zahamowane na skutek podziału powiatu lublinieckiego granicą, za którą znaleźli się dotychczasowi odbiorcy wyrobów. Mimo to powstawały kolejne zakłady mistrzów stolarskich, które nadal istnieją: Johanna Badury (1920), Stephana Eichhorna (1920), Roberta Kaczmarczyka (1926), Franza Kasprzika (1927), Augusta Hofmanna (1930), Stefana Knoppa (1935), Karla Grabinskiego (1936). Burmistrz Alfred Wecker, ze względów politycznych, w 1933 roku został pozbawiony urzędu w Dobrodzieniu i przeniesiony do Wrocławia, gdzie zmarł w grudniu 1935 roku. Od



Burmistrz Alfred Wecker (1924–1933)

Fotografia z „Festschrift ...” 1928

30 października 1933 burmistrzem Dobrodzienia był Walter Podolski. W dokumentach pojawiło się również nazwisko: **Walter Sajak**. Starostą powiatowym od roku 1933 był dr Rudolf Wagner z Kluczborka. W 1934 roku ratusz został poddany renowacji w trakcie robót interwencyjnych. M.in. zlikwidowano stare piece kaflowe i założono w budynku ogrzewanie ciepłą wodą, założono pięć nowych okien kasetowych na parterze ratusza i trzech w sali konferencyjnej, wymieniono dach ratusza, odrestaurowano wieżę ratuszową, odnowiono kopułę i iglicę wieżyczki oraz pokryto tynkiem uszlachetnionym elewacje ratusza. Pracami remontowymi kierował miejski technik budowlany Johannes Kudla. Remont przeprowadzono w okresie ożywienia gospodarczego, mimo zadłużenia miasta w wysokości ok. 1 miliona RM. Według spisu ludności z 10 października 1933 miasto liczyło 4110 mieszkańców.



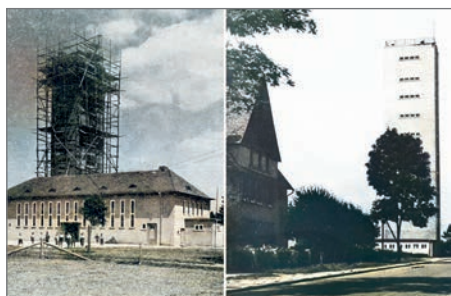
Siedziba Starostwa Powiatowego



Gmachy Sądu Powiatowego i Urzędu Finansowego



Szkoła Rolnicza i Doradztwa Rolniczego



Hala Młodzieżowa, wieża wodna i przedszkole

Ilustracje ze zbiorów autora

W Dobrodzieniu mieszkało 3817 katolików, 244 protestantów, 29 Żydów i 20 ateistów [20]. Około 1935 roku rozpoczęła się emigracja do USA, Szwajcarii i Palestyny mieszkańców pochodzenia żydowskiego. Przed 1936 w Dobrodzieniu działało kilka polskich organizacji: Koło Związku Polaków w Niemczech, Koło Młodych Polaków i Harcerzy w Niemczech, Oddział Polskiego Banku Ludowego. W latach 1937–1938–1939 stan warsztatów rzemieślniczych należących do cechu w Dobrodzieniu z gminą Ciasna–Sieraków wynosił odpowiednio 342–330–307 zakładów. Trwał więc proces zmniejszania się liczby warsztatów.

W latach 1937–1938 burmistrzem Dobrodzienia był Karl Bauermeister. 10 listopada 1938 podczas nocy kryształowej w Dobrodzieniu zostało częściowo zniszczone przez członków SA wnętrze synagogi (wówczas już własności lokalnego banku) oraz jeden z żydowskich sklepów. W latach 1939–1942 funkcję burmistrza pełnił Wilhelm Kulpock. Budowano wówczas dużą remizę strażacką w Dobrodzieniu. 13 listopada 1939 roku zlikwidowano starostwo w Dobrodzieniu, administrację stopniowo przenoszono do Lublińca. W następstwie formalnego połączenia powiatu dobrodzieńskiego z lublinieckim 1 lutego 1940 roku starosta dobrodzieński Heinrich Wartmann (od 1937) przeniósł się do Lublińca. Ostatnim burmistrzem Dobrodzienia przed 1945 był Artur Kuschner – radny i przedsiębiorca budowlany, budowniczy wielu budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej w Dobrodzieniu.

21 stycznia 1945 roku, po krótkim ostrzale, do Dobrodzienia wkroczyły wojska radzieckie. Rozpoczął się okres grabieży i podpałów. W Dobrodzie-

niu 69 budynków zostało spalonych, a 9 uszkodzonych. W myśl międzynarodowych umów i postanowień poczdamskich Dobrodzień znalazł się w granicach państwa polskiego. Komendanturę radziecką miasta stanowili mjr Makarow, mjr Kozłow i kpt. Kołodzieczny. **Burmistrzem Dobrodzienia został Piotr Rembielak (lat 29, ślusarz).** Ponownie utworzono powiat dobrodzieński, który składał się z miasta Dobrodzienia i czterech gmin: Ciasnej, Łagiewnik Małych, Sierakowa i Szemrowic. Burmistrz Piotr Rembielak i 40-letni Robert Lyp – robotnik, mianowany dobrodzieńskim starostą – zginęli 17 marca 1945 w Łagiewnikach Małych. Opowiadano, że pojechali tam z żołnierzami radzieckimi, aby urządzić obławę na szabrowników. Żołnierze wrócili tylko z ciałem burmistrza. Zwłok starosty nigdy nie odnaleziono. W Dobrodzieniu pozostało zaledwie 1050 osób. Wielu mieszkańców „flichtowało”, czyli podjęło ucieczkę przed frontem radzieckim. W okresie drugiej wojny światowej zginęło co najmniej 318 powołanych do niemieckiego wojska dobrodzieńian.

15 kwietnia 1945 roku komendantura Armii Czerwonej przekazała miasto polskim władzom administracyjnym. Władzę, od 22 marca 1945, sprawował burmistrz Józef Ćmok (z Mysłowic, lat 30). Przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej wybrano Teodora Walczaka. Proboszczem parafii pw. św. Marii Magdaleny był ks. dziekan Jan Gładysz. Dla Ślązaków nastał trudny czas „odniemczania” i repolonizacji. Od 1 maja do końca grudnia 1945 roku pracowała w Dobrodzieniu komisja weryfikacyjna, przyznająca zaświadczenia o narodowości polskiej. Celem weryfikacji było „oczyszczenie ziem zachodnich



Rynek w 1945 – strona wschodnia



Rynek w 1945 – strona północna



Rynek w 1945 – strona zachodnia



Rynek w 1945 – strona południowa

Ilustracje ze zbiorów autora



Burmistrz Józef Ćmok (1945–1949)

Fotografia ze zbiorów prywatnych

od Niemców”. W połowie maja 1945 roku w Dobrodzieniu osiedliła się liczna grupa repatriantów z podlowskich Barszczowic. W 1946 roku Dobrodzień liczył 3277 mieszkańców. Powiat dobrodzieński istniał do 31 marca 1951 roku.

Niektórym przedsiębiorcom w myśl prawa polskiego odebrano warsztaty i domy mieszkalne jako mienie poniemieckie. Prywatne zakłady przejmowały uspołecznione przedsiębiorstwa. Cech dobrodzieńskich rzemieślników o wielowiekowych tradycjach przestał istnieć. Skrzynia cechowa z dokumentami również zaginęła. Powracający do miasta dawni mieszkańcy starali się odzyskać na drodze sądowej swoje (często splądrowane) domostwa, aby je odbudować.

W okresie Rzeczypospolitej Polskiej (1945–1952), od 1946 roku rzemieślnicy oraz pracownicy różnych przedsiębiorstw przystąpili do odbudowy

szkoły i innych budynków użyteczności publicznej oraz tworzenia zakładów pracy. Już 12 października 1947 roku z udziałem wojewody śląsko-dąbrowskiego gen. Aleksandra Zawadzkiego uroczystie otwarto odbudowaną szkołę przy ulicy Oleskiej, w której rozpoczęło naukę 810 uczniów. W 1949 roku powstała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Jedność”, przejmując w użytkowanie zabudowania i grunty dworskie. 1 lutego 1950 roku założono Dobrodzieńskie Zakłady Drzewne Przemysłu Terenowego na bazie przedwojennej fabryki mebli Johanna Koeppe oraz zakładu kołodziejskiego i samochodowego Roberta Marona.

Samorząd terytorialny, reaktywowany w 1945, został zlikwidowany w 1950 roku. Na mocy ustawy z 20 marca 1950, na wzór radziecki wprowadzono centralizm i władzę powierzono radom narodowym, później całkowicie podporządkowanym strukturom Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Józef Ćmok złożył rezygnację z funkcji burmistrza 31 stycznia 1949 i rozpoczął pracę na kierowniczych stanowiskach w dobrodzieńskich uspołecznionych przedsiębiorstwach. Do roku 1972 przewodniczącymi Miejskiej Rady Narodowej byli: Teodor Walczak, Walerian Joniec, Stanisław Biegała, Rudolf Dylong, Stefan Kaczmarek, Karol Rychlik, Józef Ćmok i Jan Ginda.

W przeciągu kilku lat, na skutek wymierzania ciągłych domiarów podatkowych, liczba zakładów rzemieślniczych uległa znacznemu zmniejszeniu. Zostały zlikwidowane całkowicie niektóre rzemiosła, jak np. masarstwo i piekarstwo. Pozostałe branże zmniejszyły liczbę zatrudnionych. W 1951 roku utworzono Spółdzielnię Pracy Stolarzy na bazie prywatnych zakładów stolarskich Roberta



Wieloletni przewodniczący MRN Teodor Walczak

Fotografia ze zbiorów autora

Jonczyka, Hermana Kasprzyka i Teodora Kubotha, dzierżawionych przez Spółdzielnię. Podlegała Wojewódzkiemu Związkowi Spółdzielni Pracy w Katowicach, zwierzchnictwo sprawował Centralny Związek Spółdzielczości Pracy w Warszawie. W latach 1951–1975 Dobrodzień wraz z okolicznymi wioskami znajdował się w powiecie lublinieckim, województwie katowickim.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1952–1989) kontynuowano odbudowę i rozbudowę infrastruktury miejskiej i wiejskiej. W 1952 roku w Dobrodzieniu powstały Warsztaty Szkolne Zespołu Szkół Zawodowych, na bazie przedwojennej fabryki mebli Richarda Koeppe. Uczniowie odbywali w nich praktykę w zawodach stolarz i ślusarz maszyn rolniczych. Absolwenci mogli również pogłębiać swoją wiedzę w trzyletnim Technikum Przemysłu Drzewnego. W 1953 roku

działalność rozpoczął Państwowy Ośrodek Maszynowy w Dobrodzieniu przy ulicy Piastowskiej w obrębie zabudowań przedwojennego przedsiębiorcy Kuschnera. W 1955 zainicjowano budowę osiedla mieszkaniowego im. Sikorskiego, Domu Nauczyciela, obiektów handlowych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Dobrodzieniu. W 1959 roku Spółdzielnia Pracy Stolarzy rozpoczęła budowę systemem gospodarczym nowego zakładu produkcyjnego z halami produkcyjnymi i magazynami w Dobrodzieniu. W „Meblostylu” produkowano wyłącznie tzw. komplety kombinowane. W miejscu zrujnowanych kamienic po północno-wschodniej stronie rynku w Dobrodzieniu w latach 1958–1959 ukończono budowę solidnych bloków mieszkalnych. W latach 60. XX wieku wybudowano szkoły w Szemrowicach (1950), Bzinicy (1953) i Pludrach (1966) oraz gruntownie wyremontowano budynek szkolny w Głowczycach (1959).

W 1964 roku oddano do użytku basen kąpielowy na wolnym powietrzu oraz ukończono budowę bloków mieszkalnych po południowo-zachodniej stronie dobrodzieńskiego rynku, w miejscu zrujnowanych w 1945 roku, kamienic i innych zabudowań. W latach 1962–1965 budowano w Dobrodzieniu szkołę podstawową – „Tysiąclatkę” przy pomocy miejscowych zakładów pracy i wsparciu finansowym Polonii Stanów Zjednoczonych. W 1971 roku otwarto Dom Kultury w Dobrodzieniu. Placówka jest organizatorem turniejów i festiwali. Przy Gminnym Ośrodku Kultury działają sekcje artystyczne i sportowo-rekreacyjne.

Od 1972 roku następowały w Polsce przeobrażenia terytorialne – utworzono gminy i województwa. Organem wykonawczym stały się rady wojewodów



Odbudowany budynek szkolny, 1947



Budowa lub remonty szkół wiejskich, 1950–1966



Państwowy Ośrodek Maszynowy, od 1953



Bloki mieszkalne przy ulicy Solnej, 1964



Bloki mieszkalne, 1954–1960



Szkoła Podstawowa „Tysiąclątka”, 1965



SPS Meblostyl, od 1959

Ilustracje ze zbiorów autora



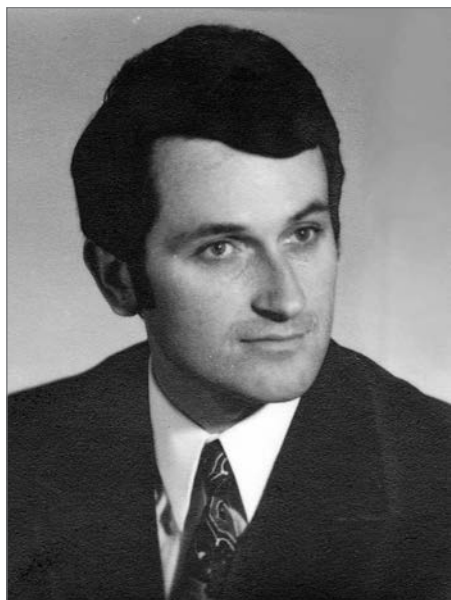
Dom Kultury i kino, 1971

Ilustracje ze zbiorów autora

i prezydentów miast oraz naczelników miast i gmin. Rady narodowe podlegały administracji państwowej wyższego szczebla, nadal nie były suwerennym gospodarzem swego terenu. Od 1 stycznia 1973 do 30 września 1976 roku w dobrodzieńskim ratuszu ponownie zasiadał Józef Ćmok, pełniąc funkcję naczelnika Miasta i Gminy Dobrodzień. Jego następcą w latach 1976–1980 był Edward Nowak. W 1975 roku gmina Dobrodzień została włączona do nowo powstałego województwa częstochowskiego. Do znaczących osiągnięć tego okresu zalicza się utworzenie w 1977 roku przedsiębiorstwa „Katowickie Fabryki Mebli – Fabryka w Dobrodzieniu”. W jego skład weszły Dobrodzieńskie Zakłady Drzewne Przemysłu Terenowego, Spółdzielnia Pracy Stolarzy „Meblostyl” w Dobrodzieniu i Stolarska Spółdzielnia Pracy w Lublińcu. Fabryka produkowała komplety meblowe

segmentowe. W 1977 roku ukończono też budowę stadionu przy klubie piłkarskim „Start” w Dobrodzieniu, który istnieje nieprzerwanie od 31 marca 1958 roku.

W kolejnych latach funkcję naczelnika Miasta i Gminy Dobrodzień pełnili Jerzy Bubala (1980–30.04.1987) i Bożena Kalicka (15.06.1987–15.06.1990). Z inicjatywy stolarza Augustyna Franczoka w 1980 roku reaktywowano Cech Rzemiosł Różnych. Dobrodzieńscy stolarze mieli odtąd wsparcie w pozyskiwaniu deficytowych materiałów do produkcji mebli. W 1981 roku utworzono Dobrodzieńskie Fabryki Mebli w wyniku wyłączenia zakładu ze składu Katowickich Fabryk Mebli. Głównie produkowano meblowe zestawy segmentowe. W 1989 roku ukończono rozbudowę Zespołu Szkół Rolniczych w Gosławicach koło Dobrodzienia. Inwestycję prowadzono etapami w latach 1963, 1977 oraz 1982–1989.



Naczelnik Edward Nowak (1976–1980)

Fotografia ze zbiorów Urzędu Miejskiego



Naczelnik Jerzy Bubala (1980–1987)

Fotografia ze zbiorów prywatnych



Burmistrz Bożena Kalicka (1987–1991)

Fotografia ze zbiorów prywatnych

29 lipca 1989 roku w Polsce przyjęto plan odbudowy samorządu terytorialnego na wzorach przedwojennych. Kolejna reforma z 1998 roku wprowadziła dwa nowe podmioty publicznoprawne – powiat i województwo. Przyjęto zapis konstytucyjny, że „podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina”. Burmistrzem Miasta i Gminy Dobrodzień została Bożena Kalicka (16.06.1990–29.08.1991). Okres Trzeciej Rzeczypospolitej Polskiej został zapoczątkowany społeczno-gospodarczym rozwojem miasta i gminy. W 1990 roku oddano do użytku bloki mieszkalne przy ulicy Chłopskiej w Dobrodzieniu. W tymże roku w Dobrodzieniu zainicjowało swoją działalność Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim. Członkowie T.S.K.N. czynnie uczestniczą w życiu społecznym, zasiadają w Radzie Miejskiej i Radzie Powiatu.



Burmistrz Zygfryd Segeth (1991–2002)

Fotografia ze zbiorów prywatnych

W okresie 30.08.1991–16.05.2002 funkcję burmistrza Dobrodzienia pełnił Zygfryd Segeth. Jednym z pierwszych przedsięwzięć samorządu było przeprowadzenie w 1992 roku kapitalnego remontu budynku szkoły o kierunkach zawodowych przy ul. Piastowskiej w Dobrodzieniu na cele szkoły podstawowej. W prywatnych zakładach stolarskich, które powstawały na terenie gminy w latach 70. XX wieku, od 1989 roku następował dalszy systematyczny postęp w rozwoju firm, przejawiający się zarówno w budowie nowych wielkogabarytowych hal produkcyjnych i okazałych salonów wystawowych, jak i rozbudowie już istniejących. W rodzinnych firmach „Mebel Rust” (od 1968), „JNP Meble Nowak” (od 1970), „Kler” (od 1973), „Meble Pyka” (od 1978), „Meble Bryłka” (od 1985), „PHU Lissy” (od 1993), „Des” (od 1994), „Mebelonowak” (od 1995) działał-

ność prowadzi drugie i trzecie pokolenie meblarzy. Firmy były wielokrotnie nagradzane na targach krajowych i międzynarodowych, mają status dużych i uznanych w kraju i za granicą dobrodzieńskich firm meblarskich. W 1998 roku zakończono budowę nowoczesnej mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków „Lemna” w Dobrodzieniu i rozbudowano sieć kanalizacji sanitarnej na terenie gminy.

1 stycznia 1999 roku Dobrodzień powrócił na Ziemię Opolską. W 2001 roku do użytku oddano krytą pływalnię „Delfin” w Dobrodzieniu, co było realizacją przedwyborczych założeń programowych Komitetu Obywatelskiego Ślązaków. Z okazji jubileuszowego roku 2000 dobrodzieńscy parafianie pod kierunkiem ks. prob. Alfreda Waindoka wybudowali kaplicę pogrzebową pw. Miłosierdzia Bożego wraz z kostnicą na terenie cmentarza przy ulicy Oleskiej. W miejsce szpitala miejskiego utworzono Zakład Opiekuńczo-Lecznicy im. Królowej Karoli w Dobrodzieniu, w którym znalazło opiekę 30 starszych wiekiem pensjonariuszy.

W okresie 23.05.2002–11.11.2006 funkcję burmistrza Dobrodzienia pełniła Lidia Kontny. Na lata 2002–2003 samorząd zaplanował generalny remont neoklasycystycznego ratusza. Roboty obejmowały remont dachu, naprawę uszkodzonych ścian budynku, odtworzenie zewnętrznych cokołów, gzymsów i lizen, renowację wieży ratuszowej i odnowienie tarcz zegarowych. W roku 2003 przeprowadzono rewaloryzację zabytkowego parku miejskiego i kontynuowano inwestycje w zakresie wodociągownictwa gminy. W lipcu 2003 roku oddano do użytku pierwszy odcinek obwodnicy Dobrodzienia. Budowę drugiego odcinka



Burmistrz Lidia Kontny (2002–2006)

Fotografia ze zbiorów prywatnych

rozpoczęto w czerwcu 2005 roku. Roboty obejmowały budowę drogi głównej ruchu przyspieszonego i dróg gospodarczych oraz obiektów mostowych, wiaduktów, przepustów drogowych i kanalizacji deszczowej ze zbiornikami odparowującymi, a także montowanie barier energochłonnych i ekranów akustycznych. Ten fragment obwodnicy został otwarty 18 grudnia 2006 roku.

W 2003 roku zainicjowało swoją działalność Międzygminne Towarzystwo Regionalne Dobrodzień–Zębowice, którego celem zasadniczym jest pobudzanie i utrwalanie śląskiej świadomości regionalnej wśród wszystkich mieszkańców obu gmin oraz badanie i propagowanie wiedzy o najbliższej małej ojczyźnie.

Z okazji wejścia Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku Burmistrz Dobrodzienia Lidia Kontny podpisała umowę partnerską między miastami



Dobrodzieńskie Fabryki Mebli, 1981



Kryta pływalnia, 2001



Bloki mieszkalne, 1990



Dobrodzieński ratusz, 2003



Szkoła Podstawowa, 1992



Sala gimnastyczna, 2005



Oczyszczalnia ścieków, 1998

Ilustracje ze zbiorów autora



Obwodnice miasta, 2003 - 2006 - 2019

Ilustracje ze zbiorów autora

Haan w Niemczech i Dobrodzieniem oraz 26 czerwca 2004 roku zainicjowała partnerstwo między Dobrodzieniem i Czortkowem na Ukrainie. W 2005 roku oddano do użytku nowoczesną salę gimnastyczną przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dobrodzieniu.

W okresie 12.11.2006–21.10.2018 funkcję burmistrza Dobrodzienia pełniła Róża Koźlik. Pierwszą zrealizowaną inwestycją samorządową, po sześciu latach batalii, było oddanie w 2008 roku wiaduktu na ulicy Rzędowickiej, między Dobrodzieniem a Rzędowicami, do użytku mieszkańców Rzędowic i Klekotnej. W 2009 roku odsłonięto dwujęzyczne tablice z nazwami miejscowości w gminie Dobrodzień, zatwierdzone w 2008 roku na podstawie Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych. W 2011 roku otwarto kompleks boisk pn. „Orlik” przy Publicznym Gimnazjum w Dobrodzieniu. Oprócz boiska do piłki nożnej o nawierzchni ze sztuczną trawą znajduje się tartanowe boisko wielofunkcyjne, na którym można zagrać w niemal wszystkie drużynowe dyscypliny halowe. W 2012 roku otwarto „Dobrotekę” – nowoczesny obiekt łączący funkcje salonu meblowego, centrum edukacyjno-szkoleniowego i laboratorium projektowo-badawczego w Dobrodzieniu. W 2013 roku zakończono prace, podejmowane okresowo od roku 2003, dotyczące modernizacji kanalizacji w kilku rejonach Dobrodzienia. Kontynuowane też były inwestycje związane z budową kanalizacji i uporządkowaniem gospodarki ściekowej na wioskach. Samorząd zadbał o stworzenie lepszych warunków do prawidłowego funkcjonowania nowoczesnej gospodarki gminnej i społeczności lokalnej, dalszego zrównoważonego rozwoju miasta



Burmistrz Róża Koźlik (2006–2018)

Fotografia ze zbiorów prywatnych

i wiosek (przebudowa chodników, dróg i mostów w Malichowie, Rzędowicach, Szemrowicach, Warłowie i Dobrodzieniu, rekultywacja składowisk odpadów w Błachowie i powiększenie oczyszczalni ścieków w Pludrach, rozbudowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej wraz z wymianą sieci wodociągowej w Dobrodzieniu, Szemrowicach i Warłowie, modernizacja budynków komunalnych – mieszkalnych, szkolnych, sportowych i pogotowia ratunkowego w Dobrodzieniu, budowa remiz strażackich i centrów aktywności mieszkańców Bzinicy Starej, Głównyc, Kocur, Pluder i Szemrowic, zapoczątkowanie rewalizacji rynku w Dobrodzieniu i modernizacji domu kultury. W latach 2002–2018 burmistrz i radni dbali o zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego ziemi dobrodzieńskiej, wspierając przedsięwzięcia regionalistów w zakresie publikacji, prezentacji plastycznych i telewizyj-

nych, realizacji projektów edukacyjnych i organizacji festiwali.

W wyniku wyborów samorządowych w 2018 roku w rdzenie śląskiej gminy, po raz pierwszy po roku 1991, na fotelu burmistrza i w radzie miejskiej nie zasiadli (z wyjątkiem jednej osoby) członkowie stowarzyszenia Mniejszości Niemieckiej. Funkcję burmistrza Dobrodzienia od 22 października 2018 roku pełni dr Andrzej Jasiński. Nowo wybrani władze gminy zrealizowali przedsięwzięcia podjęte przez samorząd poprzedniej kadencji. W 2019 roku ukończono budowę drugiej obwodnicy miasta, która zaczyna się od granicy Myśliń i Błachowa, a kończy na pierwszym skrzyżowaniu w Bzinicy Starej. 8 grudnia 2019 roku odbyło się uroczyste otwarcie zrewitalizowanego dobrodzieńskiego rynku. Prace projektowe rozpoczęto w październiku 2014 roku. Do końca października 2016 wymieniono istniejącą nawierzchnię jezdni, chodników oraz miejsc postojowych na nową z kostki granitowej, odwodniono drogi, wybudowano sieć wodociągową, kanalizację sanitarną i deszczową, wykonano nowe oświetlenie ulic oraz wyremontowano studzienki telekomunikacyjne. W trakcie robót wystąpiła konieczność przeprowadzenia badań archeologicznych i przeniesienia odkrytych szczątków ludzkich z dawnego przykościelnego cmentarza. Od czerwca 2018 roku plac rynku wykładano szlachetnymi materiałami kamiennymi, wykonywano fontannę miejską typu suchego, instalowano nowoczesne oświetlenie, wymieniano zieleni i elementy małej architektury, zagospodarowywano teren wokół Dobrodzieńskiego Ośrodka Kultury i Sportu oraz modernizowano Park Jordanowski. W październiku 2019 roku samorząd przystąpił do ministe-



Burmistrz dr Andrzej Jasiński (2018–2024)

Fotografia ze zbiorów Urzędu Miejskiego

rialnego programu „2020 Maluch+”, aby zrealizować przedsięwzięcie pn. „Budowa budynku żłobka w Dobrodzieniu wraz z infrastrukturą towarzyszącą”. Projekt przewidywał postawienie budynku parterowego, w którym opieką zostanie objętych 40 dzieci w wieku od 20 tygodnia do 3 roku życia. Żłobek pn. „Kraina uśmiechu” został oddany do użytku w kwietniu 2021 roku. Przyjęto 30 dzieci. Budynek postawiono w pobliżu parku miejskiego i szkoły podstawowej. Powstał na planie prostokąta z podziałem na dwie części. W pierwszej mieszczą się sale pobytu dzieci i łazienki oraz gabinet kierownika, druga stanowi zaplecze żywieniowe. Ściana budynku od strony parku posiada w kilku miejscach szerokie przeszklenia. Białe tynk elewacji kontrastuje z drewnianą stolarką i żółto-niebiesko-zielonymi pasami. Uformowanie trawnika od strony parku umożliwia dzieciom spędzanie czasu na

zabawie i odpoczynku na świeżym powietrzu. W 2022 oddano do użytku mieszkańców kanalizację sanitarną w Ligocie Dobrodzieńskiej oraz drogę dojazdową do pól w Błachowie i Ligocie. Efektem kilkuletnich starań lokalnej społeczności Pluder było otwarcie w maju 2023 roku nowo wybudowanej remizy. W budynku mieszczą się dwa garaże, szatnie, toalety i umywalnie z prysznicem oraz salka odpraw. Stała naprzeciwko dawnej szkoły z 1896 roku, w której mieści się świetlica OSP. W grudniu 2023 przedstawiciele samorządu podsumowali inwestycje drogowe i symbolicznie udostępniili mieszkańcom gminy 38 odcinków wybudowanych lub zmodernizowanych dróg o łącznej długości ok. 12,5 km, wykonanych w ramach programu pn. Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg. Zadania w zakresie „modernizacji dróg na terenie sołectw popegeerowskich” zostały w 90% sfinansowane z funduszy rządowych. **Pozyskane przez samorząd Dobrodzienia środki finansowe zostaną przeznaczone na przedsięwzięcia, które będą kontynuowane lub podejmowane przez nowo wybranych w wyborach samorządowych 7 kwietnia 2024 roku burmistrza Agnieszkę Hurnik i członków rady miejskiej.**



Podstawowe źródła:

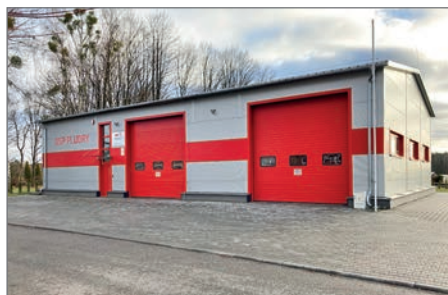
- Dokumenty złożone w metalowej tubie w kopule dobrodzieńskiego ratusza, [20]
- Festschrift. Für die Einweihung der Jugendhalle ..., Oppeln 1928, [19]
- Grünhagen C., *Codex diplomaticus Silesiae*, Breslau 1875–1886, t. VII, cz. 1–3; [1]
- Grünhagen C., Wutke C., *Codex diplomaticus Silesiae*, Breslau 1892, Bd. 16, s. 207, 217; [2]
- Heisig E., *Aus der Geschichte der Stadt Guttentag*, (w: Festschrift. Für die Einweihung der Jugendhalle ...), Oppeln 1928, [6]
- Herby właścicieli „państwa” Dobrodzień (Herr-



Zrewitalizowany dobrodzieński rynek, 2019



Żłobek w Dobrodzieniu, 2021



Remiza OSP w Pludrach, 2023

Fotografie autorskie

- schaft Guttentag) od XV do XX wieku (str. 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 21) w opracowaniu autora na podstawie klasycznych herbarzy L. Dorsta, O. Hefnera, H. Kadicha-C. Błażka, O. Huppa, J. Pilnačka
- Materiały informacyjne Urzędu Miejskiego
- Mrozek P. (red.), *Przywilej księcia opolskiego Władysława II dla miasta Dobrodzienia z roku 1384*, Dobrodzień 2004, [5]
- Weltzel A., *Geschichte der Stadt und Herrschaft Guttentag*, Ratibor 1882; [3], [4], [7], [8], [9], [10], [11], [12], [13], [14], [15], [16], [17], [18]
- Zapiski kronikarskie autora artykułu